

Alsósokra hangolva – Médiatudatosságot fejlesztő óratervek

3-4. évfolyamos diákoknak

Bevezető

Az alábbi óravázlat az alsósoknak szóló sorozatunk következő része, amelyben az online személyiséggel, azaz a digitális énnel foglalkozunk. Az óra lehet A digitális lábnyomaink óra folytatása, de önállóan is megtartható. Az óratervben szerepelnek olyan tananyaghoz kapcsolódó feladatok, amelyek a tanóra szűkös időkeretébe már nem illeszthetők be. A pedagógus feladhatja őket szorgalmi, illetve házi feladatként, vagy az általunk 45 percesnek szánt órát kiegészítve két tanórát is tarthat az adott témakörben.

Az óratervben egy-egy feladathoz alternatív megvalósítási formákat is javasolunk, ezeket sötétszürke betűszínnel jelöltük. A potenciális tanítói közléseket T, a várható tanulói válaszokat pedig D betűvel láttuk el. Az órán használható feladatok/tesztek a Feladatok közt találhatóak. A Mellékletek rész az órai feladatokhoz tartozó nyomtatható/kivetíthető eszközöket tartalmazza.

Tartalomjegyzék

Óravázlat	1
Ajánlott irodalom.....	2
Feladatok.....	7
Mellékletek.....	14

Óravázlat

Tantárgy: *digitális kultúra*

Az óra címe: *Digitális én, online-offline személyiségünk*

Órakeret/Időtartam: *45 perc*

Az óra típusa: *a megtanult ismereteket elmélyítő és ismétlő óra*

Az óra célja: *Az óra célja, hogy fejlesszük a tanulók önismeretét, tisztázzuk és megvizsgáljuk a digitális térben kialakított személyiség fogalmát.*

Tantárgyi kapcsolatok: *környezetismeret, etika, rajz és vizuális kultúra*

Kulcsfogalmak: *önismeret, digitális én, szelfi*

Előzetes feladatok: *A tanulóknak előzetesen adjuk ki házi feladatként (Digitális én kérdőív – Melléklet 2)*

Megjegyzés: *A Melléklet 3-ban Horváth Anita pszichológus munkatársunk három potenciálisan felmerülő kérdés megválaszolásával segíti a pedagógusokat abban, hogy a digitális ént hogyan értelmezzük, ennek milyen sajátosságai vannak az érintett korosztályban.*

Ajánlott irodalom

Fehér Katalin – Digitális ÉN (Mindenki Akadémiája) –

<https://www.youtube.com/watch?v=camZ26ZxyEo> Utolsó letöltés: 2021. 03. 16.

Szabó Orsi: A digitális én – <http://szaboorsi.hu/internet-digitalis-en/> Utolsó letöltés:
2021. 03. 16.

Idő	Tanári tevékenység – rögzítésre kerülő ismeretek	Tevékenység – munkaforma	Eszköz	Megjegyzések
7 perc	<p>I. BEVEZETÉS, RÁHANGOLÁS, AZ ÓRA TÉMÁJÁNAK MEGADÁSA</p> <p>T: <i>Gyerekek, a mai órán önmagunk megismerésével, az önismerettel fogunk foglalkozni. Azzal, hogy kik vagyunk, kinek mutatjuk magunkat, és kinek látnak minket mások a mindennapokban és a digitális világban, vagyis az interneten. Először egy kis játékos bemutatkozásra kérlek Titeket. Álljatok körbe, és egymás után a szóforgó módszerével egy-egy szóval vagy rövid mondattal válaszoljatok arra a kérdésre: ki vagyok én?</i></p> <p>D: <i>barátságos Fanni, gépfüggő Tomi, poéngyáros Lackó, gyöngyfűzős Anna.</i></p>	Frontális		<p>Fogalom: önismeret</p> <p><u>Az önismeret</u> azt jelenti, hogy tisztában vagyunk saját magunkkal, elsősorban a lelkünkkel, a jó és rossz tulajdonságainkkal, érzelmeinkkel, és erről másokkal is tudunk beszélni. Az önismeretet lehet fejleszteni különböző feladatokkal.</p> <p>Alternatíva: Bemutatkozás helyett a tanulók mondhatnak jelzőket is. Például: barátságos Fanni, gépfüggő Tomi, poéngyáros Lackó, gyöngyfűzős Anna. Vagy: állathoz is hasonlíthatják magukat. Fanni, a barátságos kutya; Anna, a színes pillangó; Tamás, a gyors leopárd; Levi, a lustálkodni szerető koala stb.</p>
5 perc (12 perc)	<p>II. AZ ÓRA TÉMÁJÁNAK FELDOLGOZÁSA</p> <p>T: <i>Mutatok nektek egy különleges képet. Az lenne a feladat, hogy az önismeret szempontjából vizsgáljuk meg a látottakat. Mire utal ez a kép? Mit mond nektek?</i></p> <p>D: <i>Néha másnak vagy többnek gondoljuk magunkat. Nem mindig azok vagyunk, akinek hisszük magunkat. Mások nem úgy látnak minket, mint ahogyan önmagunkról gondolkodunk.</i></p> <p>T: <i>Igen. Vannak olyan tulajdonságaink, amelyek mások szerint is igazak ránk, de némelyek – melyeket mi magunkról gondolunk – a többiek szerint egyáltalán nem jellemzők. Természetesen van úgy, hogy nem egyformán látunk dolgokat, de az a reális önismeret, ha a magunkról alkotott képünk megegyezik nagyjából azzal, amit mások gondolnak rólunk. A magát erős oroszlánnak látó kiscica esetében ez nincs így. Valószínűleg neki nem jó az önismerete.</i></p>	Frontális	<p>Kép, laptop, projektor</p> <p><u>Melléklet</u> <u>1</u></p>	

Idő	Tanári tevékenység – rögzítésre kerülő ismeretek	Tevékenység – munkaforma	Eszköz	Megjegyzések
8 perc (20 perc)	SAJÁT DIGITÁLIS ÉN FELVÁZOLÁSA T: Most nézzük az elkészített házi feladatokat. Mi is volt az? D: Egy táblázatot kellett kitöltenünk arról, hogy milyen a digitális profilunk. T: Így van. A táblázat szempontjai alapján mutassátok be magatokat a padtársatoknak 1-1 percben! Nézzétek meg, mik a hasonlóságok és a különbségek! T: Miután megvagytok, nézzük meg közösen is, ki hogyan jelenik meg az interneten!	Páros munka Csoportmunka	Házi feladat Feladat 3	
7 perc (27 perc)	T: Emlékeztek még a digitális lábnyomra? Mi ez? Mire lehet következtetni valakinek a digitális lábnyomából? D: Miket posztol valaki, miket tölt fel magáról vagy mit töltenek fel róla, mikre keres rá a neten. T: A mai órán a digitális lábnyommal szorosan összefüggő témáról, a digitális énről tanulunk. Mi lehet a digitális én? Meg tudnátok fogalmazni, gyerekek? D: Ha megnézzük egy személy digitális lábnyomát, abból kirajzolódik előttünk a digitális énje: ki ő, kinek mutatkozik a digitális világban, kinek láthatják mások az interneten. T: Így van. Vagyis a digitális ént azok a dolgok alkotják, amiket megosztunk magunkról (adatok, képek), és ahogy viselkedünk, kommentelünk, szintén a digitális énünket képezik. A digitális én része az is, ha valamilyen álnévvel, avattarral regisztrálunk egy oldalra. A digitális én a digitális lábnyomom alapján rólam kialakult kép, de annyiban különbözik a digitális lábnyomtól, hogy ezt tudatosabban alakíthatjuk, pl. az általunk kiválasztott, feltöltött fotókkal, szelfikkal, azzal, amit nyilvánosan kiürünk magunkról stb. A digitális én az a kép, amit mutatni akarok magamról másoknak online.	Frontális	Előző órán megrajzolt digitális lábnyomok	A pedagógus beviheti a múlt órán elkészített rajzokat a digitális lábnyomokról, mert visszautalásnak és átvezetésnek jók lehetnek. Fogalom: digitális én A <u>digitális én</u> a digitális lábnyomom alapján rólam kialakult kép. Ez lehet saját, amit én osztok meg másokkal, például a közösségi médiában, de lehet olyan is, amit az egyéb online tevékenységeim alapján az internet készít rólam. Emeljük ki, hogy a digitális énből hangsúlyosabb az, hogy milyen képet mutatunk önmagunkról tudatosan az online térben (digitális önreprezentáció). Ugyanakkor jegyezzük meg a tanulóknak, hogy vannak olyan adatok és információk mindenkiről, amiket nem tudunk befolyásolni. Ettől függetlenül ezek is a digitális énünk meghatározó részei.

Idő	Tanári tevékenység – rögzítésre kerülő ismeretek	Tevékenység – munkaforma	Eszköz	Megjegyzések
10 perc (37 perc)	<p>T: <i>Manapság a leggyakrabban szelfiket készítünk és töltünk fel magunkról. Hogyan fogalmaznátok meg, mi a szelfi?</i></p> <p>D: <i>A szelfi olyan kép, amit mi készítünk magunkról, mi szerkesztünk, és mi döntjük el, hogy hogyan mutat be minket.</i></p> <p>T: <i>Így van. A most következő feladatban ezzel játszunk egy kicsit. Alkossatok párt és készítsetek magatokról egy profilképet a telefonotokkal vagy a társatok telefonjával! Próbáljatok ki többféle beállítást is, és válasszátok ki azt, amelyik szerintetek a legjobban illik hozzátok! Utána megbeszéljük, hogy miért döntöttetek így.</i></p>	Frontális Páros munka	A gyerekek nél levő mobiltele fon	<p>Fogalom: szelfi</p> <p><u>A szelfi</u> olyan kép, amit mi készítünk magunkról, mi szerkesztünk, és mi döntjük el, hogy hogyan mutat be minket. Azt is mi döntjük el, hogy hol és kivel osztjuk meg ezt a képet.</p> <p>A szelfi fogalmát már itt tisztázzuk, egy következő óra keretében pedig többet is foglalkozhatunk a szelfi készítéssel (beállítások, szűrők stb.).</p>
3 perc (40 perc)	<p>III. ÖSSZEFOGLALÁS</p> <p>T: <i>Mi volt a mai óra legfontosabb fogalma?</i></p> <p>D: <i>A digitális én.</i></p> <p>T: <i>Mi ez? Hogyan lehet meghatározni?</i></p> <p>D: <i>A digitális én a digitális világban lévő személyiség. Az alapján alakul ki, hogy ki mit tölt fel magáról, milyen oldalakat látogat, milyen alkalmazásokat használ.</i></p> <p>T: <i>Nézzük meg, eddigi ismereteink alapján milyen fontos megállapításokat tehetünk a digitális énről:</i></p> <p>„Az internet nem felejt.”</p> <p>Amit egyszer feltöltünk, az ott is marad, hiába töröljük le a személyes oldalunkról.</p> <p>A személyes adatokat védeni kell, nem szabad gondolkodás nélkül mindent megosztanunk magunkról.</p> <p>Csak magunkról hozhatunk létre digitális profilokat, másról nem, más személyiségét nem lophatjuk el még viccből sem.</p> <p>Az interneten többféle ént megjeleníthet valaki, képszerkesztővel manipulálhat magáról képet, de fontos tudni, hogy ez nem a valóság.</p> <p>A digitális kommunikáció nem helyettesíti a valódi, közvetlen kommunikációt.</p>	Frontális	Füzetbe ragaszth ató jegyzet (Melléklet 2)	<p>A rendelkezésre álló idő függvényében inkább a gyerekek mondják ki ezeket a megállapításokat. Gondolkodtatásukhoz és beszélgetésükhöz nyugodtan használjunk rávezető, segítő kérdéseket:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Mit történik az internetre feltöltött képekkel, információkkal? – Mit nem szabad megosztani magunkról vagy a családukról? – Kinek a nevében hozhatunk létre profilokat? – Miket mutatunk magunkról a digitális világban? – Milyen előnyei és hátrányai lehetnek a digitálisan megjelenített énünknek? <p>A megállapításokat tartalmazó mondatokat a jegyzet segítségével rögzíthetjük a gyerekekben, de mindenképpen fontos, hogy át is beszéljük ezeket egyenként, mintegy összefoglalásként.</p>

Idő	Tanári tevékenység – rögzítésre kerülő ismeretek	Tevékenység – munkaforma	Eszköz	Megjegyzések
5 perc (45 perc)	<p>IV. AZ ÓRA ZÁRÁSA – JÁTÉK</p> <p>Amerikából jöttem</p> <p>T: <i>Egy ismert gyermekjátékról van szó, de most kicsit másra is gondolatok játék közben! Egy új/másik embert keltsünk ezzel életre! Találjatok ki magatoknak egy foglalkozást, amit csak mutogatással jeleníthettek meg. A többiek kitalálják, hogy milyen foglalkozást látnak.</i></p> <p>T: <i>Szerintetek hogyan kapcsolódik ez a játék a digitális világhoz, a digitális énhez?</i></p> <p>D: <i>Itt szerepeket játszottunk el, de nem vagyunk igazából autóversenyzők, pékek vagy állatorvosok. A neten is mutathatunk mást magunkról, mint amik vagyunk.</i></p> <p>T: <i>Mutathatunk magunkról egy kitalált dolgot is, ami nem feltétlenül igaz, hiszen most tanulók vagytok, nem pedig kőművesek, pékek, autóversenyzők, aminek a játékban mutattátok magatokat. Ez gyakran előfordul az interneten is, hogy valaki egy másik képet sugall magáról, mint amilyen valójában. Vagy a képei, online tevékenységei alapján ítélünk csak meg valakit, ami nem mindig egyezik a valósággal, azzal, hogy ő valójában milyen.</i></p>	Frontális		<p>Ezzel a játékkal próbáljuk rávezetni a gyerekeket arra, hogy mutathatunk magunkról egy kitalált dolgot is, ami nem feltétlenül igaz, hiszen ők most tanulók, nem kőművesek, pékek, autóversenyzők stb. Ez gyakran előfordul az interneten is, hogy valaki egy másik képet sugall magáról, mint amilyen valójában, vagy a képei, online tevékenységei alapján ítélünk csak meg valakit. Az idő szűke miatt legfeljebb egy vagy két tanuló tud majd elmutogatni egy-egy foglalkozást.</p>

Feladatok

Feladat 1 – Én és én, azaz ilyen vagyok különböző helyzetekben

A különféle élethelyzetekben más és más énünket mutatjuk. Ez egy természetes folyamat. De milyenek is vagyunk a különböző helyzetekben? Ebben segít választ találnunk az alábbi feladat. Fejezd be a mondatokat egyénileg, majd közösen/kiscsoportban megbeszéljük, hogy ki mit írt.

	<p><i>Így viselkedem az iskolában...</i></p>	<p>órán: szünetben: a tanárral, ha kedves: a tanárral, ha rossz jegyet adott:</p>
	<p><i>Így viselkedem a szüleimmel...</i></p>	<p>otthon: nyaraláskor: ha megdicsérnek: ha leszidnak:</p>
	<p><i>Így viselkedem a barátaimmal...</i></p>	<p>amikor játszunk: ha a házit kérem el: ha egy játékban nem én nyerek:</p>
	<p><i>Így viselkedem a boltban...</i></p>	<p>ha egyedül megyek: ha a szüleimmel megyek: ha nem találok valamit:</p>
	<p><i>A fotó a diákigazolványomban...</i></p>	<p>tetszik nekem, mert: nem tetszik, mert:</p>
	<p><i>Ilyen fotó van rólam a telefonomban...</i></p>	<p>☐ (sok) szelfi ☐ családi képek ☐ együtt a házi kedvenceimmel ☐ kint vagyok a természetben egyéb: _____</p>

Feladat 2 – A digitális énem és a valódi énem

Írj a megadott tulajdonságokból mindkét halmazba! Azokat a tulajdonságokat, amelyek mindkét helyzetben igazak rád, a halmazmetszetbe írd be! Olyan tulajdonságot is szerepeltethetsz, ami nem szerepel a listán.

A DIGITÁLIS ÉNEM ÉS A VALÓDI ÉNEM

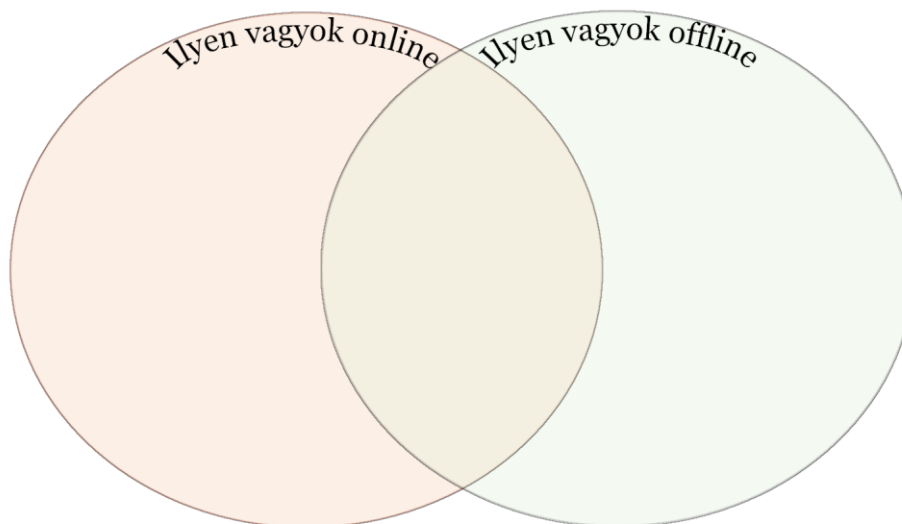
Kedves

Lelkiismeretes

Illedelmes

Rosszindulatú

Bátor

Gonosz

Jóindulatú

Barátságos

Trollkodó

Szófogadó

Segítőkész

Feladat 3 – A digitális énem kérdőív

név:

becenév:

Ezeket az oldalakat látogatom:

Ezek a nickneveim, avatarjaim:

Ezekre az oldalakra regisztráltam:

Ezeket osztottam meg magamról vagy osztották meg rólam (kép, szöveg, videó):

Ezeket kommentelgettem eddig:

Ezeket lájkoltam:

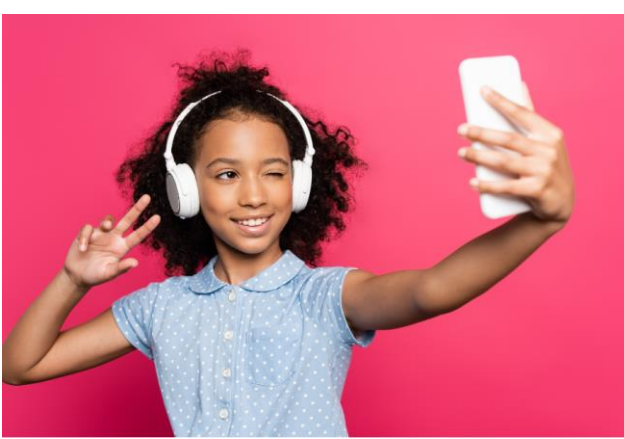
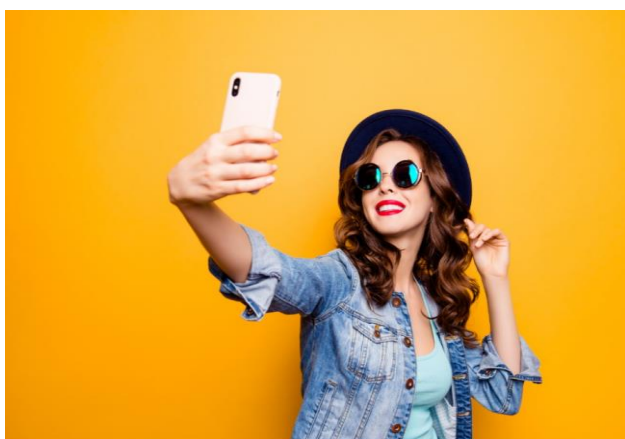
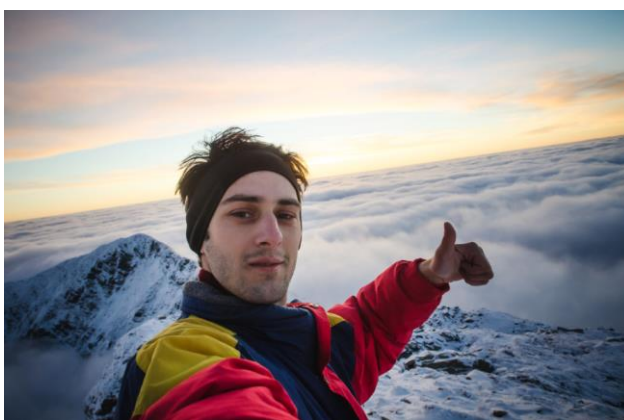
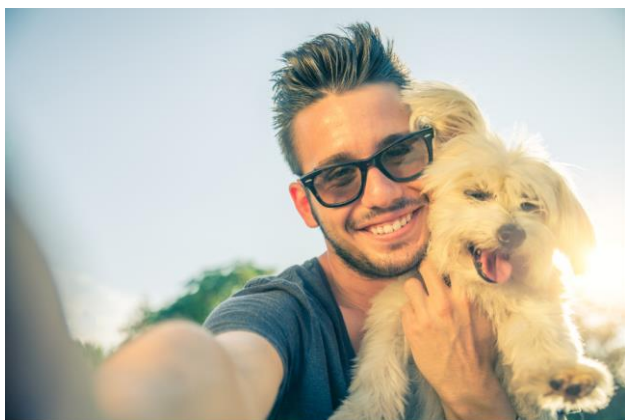

Ezt találtam magamról az internetes keresőben:

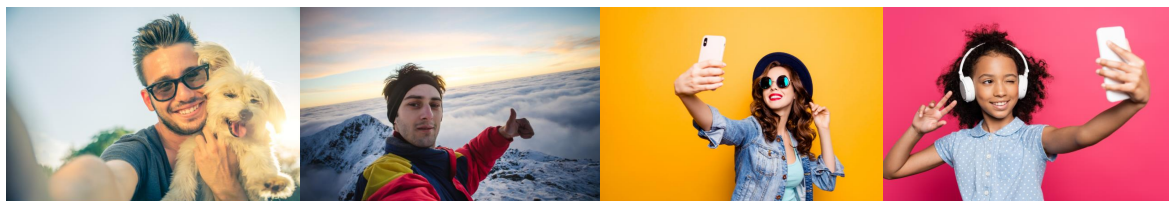
Feladat 4A – Profil felismerés

Alkossatok kiscsoportokat és nézzétek meg ezekről az általatok ismeretlen személyekről készült szelfiket! Jellemezzétek őket! Milyennek látjátok őket? Beszéljétek meg, hogy mi alapján alkottatok véleményt!

Feladat 4A – Profil felismerés (javaslatok a megbeszélésre)

- Beszéljük meg, hogy a gyerekek szerint **mit árul el a szelfi** a készítőjéről, és mi alapján gondolják így (pl. szereti a kutyákat az illető, mert a kutyájával közös szelfit készített magáról).
- Nézzük meg, hogy vannak-e a szelfikre általában **jellemző gesztusok** a képeken és mik azok (pl. feltartott hüvelykujj, mosoly). Beszéljük meg, mit közvetítenek ezek (pozitív üzenetet hordoznak, a szelfiző jól érzi magát az adott helyzetben, laza, menő stb.)! Milyen tipikus szelfipózokat ismertek még?
- Beszéljük meg, hogy kinek-kinek melyik szelfiző a **legszimpatikusabb** és miért! (A válaszok valószínűleg a hasonló érdeklődési kör/tulajdonságok mentén alakulnak).
- Nézzük meg, melyik szelfi tűnik **szerkesztettnek**, melyik nem? Befolyásolja-e a szerkesztettség megléte/hiánya a tetszést?
- Szerintetek alaposan **megismertük** ezeket a személyeket? (Nem, csak egy olyan oldalukat, amit ők meg akartak mutatni; nekik is lehet rossz kedvük, de olyankor rendszerint nem szelfiznek.)

Feladat 4B – Szelfi

- Szoktál szelfizni?
- Ha igen, milyen helyzetben?
- Milyen céllal? Mitől függ a beállítás?
- Ki láthatja?
- Szerkeszted-e utólag a képet?

Feladat 4C – Szelfi készítése

Rajzolj vagy fess magadról egy profilképet, amit megosztanál az osztálytársaiddal, barátaiddal! Gondold át, hogy milyennek szeretnél látszani a képen!

Feladat 5 – Igaz-hamis játék

Dolgozzatok párban vagy csoportban! Mindegyikőtök mondjon magáról három állítást, amiből kettő igaz, egy hamis! A többieknek ki kell találni, hogy melyik a hamis állítás. Ezzel azt próbáljuk szemléltetni, hogy az interneten sem minden igaz, amit valaki önmagáról feltesz, közöl vagy mutat.

1. állítás:

.....

Igaz?

.....

.....

Hamis?

.....

2. állítás:

.....

Igaz?

.....

.....

Hamis?

.....

3. állítás:

.....

Igaz?

.....

.....

Hamis?

.....

Mellékletek

Melléklet 1 – Macska és akinek mutatná magát¹

¹ <https://www.shutterstock.com/hu/image-photo/brave-cat-red-bandana-showing-selfie-300509978?fbclid=IwAR3PnKu-OTqFNbJpDOo3QXCWdlebxjOKo9V3syxJmgz65iUiohpPEplnRHA>, utolsó letöltés: 2021. 04. 07.

Melléklet 2 – Füzetbe ragasztható jegyzet↑↑

DIGITÁLIS ÉN

„Az internet nem felejt.”

Amit egyszer feltöltünk, az ott is marad, hiába töröljük le a személyes oldalunkról.

A személyes adatokat védeni kell, nem szabad gondolkodás nélkül mindent megosztanunk magunkról.

Csak magunkról hozhatunk létre digitális profilokat, másról nem, más személyiségét nem lophatjuk el még viccből sem.

Az interneten többféle ént megjeleníthet valaki, képszerkesztővel manipulálhat magáról képet, de fontos tudni, hogy ez nem a valóság.

A digitális kommunikáció nem helyettesíti a valódi, közvetlen kommunikációt.

Melléklet 3 – Három gyakori kérdés és válasz a digitális énnel kapcsolatban ↑↑

Offline-online barátok száma ebben a korosztályban

A 8-10 évesek körében az online és az offline ismerősök még többnyire ugyanazok a személyek. Az offline barátok száma jellemzően több, mint az online barátoké, ami abból is fakad, hogy ez a korosztály még nem feltétlenül aktív közösségimédia-felhasználó. Ebben az életkorban nem igazán jellemző a kizárólag netes ismeretség, de például online videójátékos platformokon szoktak barátságok szövődni; nem véletlen, hogy a gyerekek becserkészése is sokszor ilyen felületeken keresztül történik. Az alsósok nem feltétlenül ismerik fel annak a problematikusságát, ha ismeretlenek írnak rájuk.

Hol kezdődik az online és offline személyiség ebben a korosztályban?

Online és offline személyiség különválasztásáról alsósok vonatkozásában akkor indokolt beszélni, ha a gyerekek már van online profilja és használ közösségi médiát. Tágabb értelemben már az internethasználat kezdetétől beszélhetünk online személyiségről, hiszen a gyerekek keresési és tartalomfogyasztási szokásait is profillozzák az egyes algoritmusok. Digitális lábnyomuk kezdete pedig még ennél is korábbra tehető, akár már a születésük előtti időkre (pl. szülők által megosztott ultrahangképek). Onnantól kezdve, hogy egy alsós gyerek fotókat, TikTok-videókat tesz közzé vagy saját YouTube-csatornát indít, már egyértelműen rendelkezik online személyiséggel. A legtöbb esetben ezek nem nyilvános tartalmak, elsősorban a gyereket személyesen ismerő barátoknak, családtagoknak szólnak, tehát nem eleve azzal a céllal készülnek, hogy minél nagyobb nézettséget generáljanak. Ettől függetlenül a gyerekek mind tematikusan, mind formai szempontból próbálnak igazodni az aktuális trendekhez, így ők is szelfiznek, gamer és unboxing videókat készítenek és olyan szófordulatokat, beállításokat használnak, mint az idősebbek. A gyerekek az énbemutatás terén tehát próbálnak igazodni a felnőttekhez, ugyanakkor a legtöbb online tevékenységük során – pl. chatelés – nem viselkednek nagyon másképp (pl. gátlástalanabban, sértőbben), mint a való életben.

Mikortól problémás a digitális én az alsósoknál?

Mivel a gyerekek egyre hamarabb kezdik használni az internetet és a közösségi médiát (l. online oktatás), nem túlzás digitális énről beszélni akár már a 8-10 évesek vonatkozásában sem. Nem szükségszerű, hogy a digitális én minden vonatkozásban tükrözze a valós ént, de ha nincs átjárás a kettő között, illetve a digitális személyiség pusztán külső elvárások (pl. lájkok, nézettség) mentén formálódik, az korosztálytól függetlenül gondot jelent. Kisiskolások esetében önmagában problémás, ha a gyerek aktív közösségimédia-felhasználó, hiszen koránál fogva kevésbé képes tudatosan és biztonságosan használni azt (hivatalosan nem is regisztrálhatna), és ez kiszolgáltatottá teheti. A tudatosság hiánya azzal is járhat, hogy az általa feltöltött tartalmak kritikátlanul másolják az aktuális trendeket, és nem átgondolt belső koncepció nyomán jönnek létre (pl. csücsörítő szelfi, aminek szexuálisan felhívó jellegével nincs tisztában a gyerek), így nem feltétlenül azt közvetíti magáról a gyerek, amit szeretne. Addig nincs probléma, ameddig a digitális énen keresztül a gyerek egy, a hétköznapokban is létező, de kevésbé előtérben lévő oldalát mutatja meg, ám még ebben az esetben is nagyon fontos a szülőkkal való egyeztetés a megosztott tartalmakkal kapcsolatban (azon túl, hogy mi kerülhet ki, az is fontos, hogy látszódnak-e a gyerek arca, hallható-e a hangja, kik láthatják a tartalmat stb.).